

Ljiljana Percel*

ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI U PREKRŠAJNOM POSTUPKU

Autorica u članku izlaže pravni pojam mjere oduzimanje imovinske koristi ostvarene prekršajem, povijesni pregled, materijalnopravne i procesnopravne aspekte ove mjere, izvršenje odluke o oduzimanju imovinske koristi, žalbeni postupak i praksu prekršajnih sudova glede navedenog instituta, te postavlja pitanje je li od stupanja na snagu Zakona o prekršajima iz 2002. godine došlo do značajnijih pomaka u primjeni ove mjere. U odgovoru na to pitanje ističe da je iz svih pokazatelja jasno kako se ovaj pravni institut u praksi rijetko primjenjuje, te da, unatoč nastojanjima zakonodavca, nije postigao svoj osnovni cilj da se počinjenjem prekršaja nitko ne smije obogatiti, odnosno da se kažnjiva radnja ne smije isplatiti počinitelju takve radnje. Donošenjem novog Prekršajnog zakona od 3. listopada 2007. godine, dorađene su i poboljšane odredbe koje se odnose na mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, a ujedno su produženi i zastarni rokovi, što bi ubuduće moglo biti od velikog utjecaja na funkcioniranje ove mjere u sudskoj praksi.

I. PRAVNI POJAM MJERE ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI

Oduzimanje imovinske koristi (engl. *confiscation of pecuniary gain*; njem. *Wegnahme des Vermögensvorteils*; franc. *confiscation d'avantages patrimoniaux*) prema definiciji Pravnog leksikona je mjera kojom se u modernim kaznenim zakonodavstvima ostvaruje temeljno načelo prema kojem nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ("plodovi kaznenog djela").

Premda je riječ o mjeri sporne pravne naravi (je li riječ o vrsti kaznenopravne sankcije, kazni *sui generis* ili pravnoj posljedici kažnjavanja), pojava i širenje organiziranih oblika kriminaliteta danas znatno aktualiziraju pitanje oduzimanja dobiti.

I naše kazнено zakonodavstvo prihvatilo je opće načelo da počinitelj kaznenog djela ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu počinjenim kazne-

* Ljiljana Percel, sutkinja Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske

nim djelom i da se ta korist mora oduzeti. Dakle, pravno je nedopustivo, nepravedno i nemoralno da netko zadrži ono što je stekao izvršenjem kaznenog djela, uključujući i ono što je dobio za izvršenje kaznenog djela. Po svojoj pravnoj prirodi ta mjera nije kaznena sankcija, ni sigurnosna mjera, već je posebna pravna posljedica počinjenog kaznenog djela, smisao koje je uspostava prvobitnog pravnog stanja. Osim tog osnovnog smisla mjere, da se ne smije dopustiti da se počinitelj kaznenog djela ili bilo koji drugi sudionik u kaznenom djelu koristi onim što je stečeno počinjenjem djela, navedena mjera ima i određeni preventivni karakter, jer se njome počinitelju kaznenog djela daje na znanje da neće moći uživati korist nezakonito stečenu počinjenjem kaznenog djela.

Imovinska korist oduzima se sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je kazneno djelo počinjeno. Osnovni je uvjet da je imovinska korist postignuta baš počinjenjem konkretnog kaznenog djela, dakle da je u kauzalnom odnosu s počinjenjem upravo toga kaznenog djela, a taj odnos može biti izravan ili neizravan. Imovinska korist može se pojaviti kao posljedica koja ulazi u samo biće kaznenog djela ili kao posljedica kaznenog djela koja je izvan njegova bića te kao nagrada za počinjeno djelo, ali ona može nastati i posredno, nakon počinjenog djela. Za imovinsku korist nije bitno je li njezino postizanje bilo i cilj poduzimanja inkriminiranog djela, nego je dovoljno da se ona pojavila kao rezultat kaznenog djela odnosno da je nastala počinjenjem djela. Nadalje, valja istaknuti da se imovinska korist može sastojati ili u aktivnom povećanju imovine počinitelja kaznenog djela ili u sprečavanju nužnog smanjenja te imovine. U imovinsku korist ubrajaju se novac, vrijednosni papiri ili stvari, tj. materijalna dobit do koje je došao bilo koji sudionik kaznenog djela.

Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom uključuje protupravnu dobit u bilo kojem obliku kao čistu dobit koja se sastoji u višku imovine počinitelja, s time da za izračun dobiti u pravilu treba odbiti određene nužne izdatke (npr. nabavnu cijenu, porez, carinu i sl.), ali ne i uloženi trud i osobne troškove počinitelja. Kad se utvrdi nemogućnost oduzimanja koristi koja se sastoji od novca, vrijednosnih papira ili stvari u cijelosti ili djelomično, sud je dužan obvezati počinitelja kaznenog djela na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu. Takva je protuvrijednost slobodnom sudskom procjenom utvrđena visina protupravne imovinske koristi, koja je dopuštena u slučaju kad bi utvrđivanje točnog iznosa bilo povezano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka. Imovinska korist oduzima se i kad se po bilo kojem pravnom temelju nalazi kod trećih osoba (fizičkih ili pravnih).

Posebno valja upozoriti na odnos između mjere oduzimanja imovinske koristi i imovinskopravnog zahtjeva oštećenika, jer je riječ o dva instituta koja se međusobno dopunjuju. Oba djeluju u smjeru uspostavljanja prijašnjeg stanja

narušenog počinjenjem kaznenog djela – da se iz dobiti pribavljene kaznenim djelom obešteti oštećenik, s jedne strane, a s druge strane da se ne dopusti počinitelju da se koristi materijalnim plodovima kaznenog djela, odnosno da se ne dopusti da delinkvencija bude za delinkventa izvor prihoda i dobiti.

Slijedom navedenog, ako je u kaznenom postupku oštećeniku dosuđen imovinskopravni zahtjev koji po visini potpuno odgovora imovinskoj koristi pribavljenoj kaznenim djelom, sud neće izricati mjeru oduzimanja imovinske koristi, već će izricati navedenu mjeru samo onda ako ne prelazi visinu dosuđenog imovinskopravnog zahtjeva, i to u dijelu koji nije obuhvaćen dosuđenim imovinskopravnim zahtjevom, te u slučajevima kad oštećenik ne postoji ili je nepoznat; ili ako postoji, ali je i sam počinio nešto nedopušteno (npr. dao mito) pa nema pravo postaviti imovinskopravni zahtjev; ili ako oštećenik nije postavio ili neće postaviti imovinskopravni zahtjev; ili ako mu je netko treći naknadio štetu izvršenu kaznenim djelom; ili ako je zahtjev postavljen, ali je sud oštećenika s njegovim zahtjevom uputio u građansku parnicu.

II. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI U PREKRŠAJNOM PRAVU

1. Povijesni pregled

Mjera oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem kao posebna, samostalna kaznenopravna mjera uvedena je u prekršajnopravno zakonodavstvo 1992. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima (Narodne novine, broj 91/92). Člankom 3. navedenog Zakona propisano je da se iza članka 10. postojećeg Zakona o prekršajima (Narodne novine, broj 2/73, 5/73, 21/74, 9/80, 25/84, 52/87, 27/88, 43/89, 8/90, 41/90 i 5/90) dodaje novi članak 10.a koji glasi: “Nitko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu prekršajem. Imovinska korist pribavljena prekršajem oduzet će se rješenjem o prekršaju kojim je utvrđeno počinjenje prekršaja”. Dakle, tek je 1992. godine ta mjera izdvojena iz sustava zaštitnih mjera i dobila svojstvo posebne kaznenopravne mjere u prekršajnom pravu. Samo radi usporedbe valja napomenuti da je navedena mjera kao posebni institut kaznenog prava uvedena u Kazneni zakon još 1967. godine, a da je do tada bila u sustavu mjera sigurnosti.

Napokon je mjera oduzimanja imovinske koristi iscrpno i detaljno regulirana u sada važećem Zakonu o prekršajima koji je donesen na 23. sjednici Hrvatskog sabora dana 11. srpnja 2002. te stupio na snagu 1. listopada 2002., a objavljen je u Narodnim novinama, broj 88/02 od 24. srpnja 2002., izmijenjen je i dopunjen Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima (Narodne novine, broj 127/04 od 10. rujna 2004.). Činjenica da je tim zakonom

institut oduzimanja imovinske koristi reguliran gotovo identično kao u Kaznenom zakonu (Narodne novine, broj 110/97, 27/98, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05 i 71/06) i Zakonom o kaznenom postupku (Narodne novine, broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 62/03 - pročišćeni tekst i 115/06), pokazuje važnost tog instituta i u prekršajnom pravu, koje ulazi u sustav kaznenog prava u širem smislu.

2. Materijalnopravni aspekt oduzimanja imovinske koristi

U važećem Zakonu o prekršajima mjera oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem uvrštena je u materijalnopravne odredbe prvog dijela Zakona, u posebnu glavu VI. pod nazivom: Oduzimanje imovinske koristi. Sama činjenica da je zakonodavac tu mjeru posebno regulirao upućuje na to da je riječ o samostalnoj mjeri, koja sadržava obilježja i sporedne kazne i mjere sigurnosti i posebne kaznene sankcije, ali se ipak po svom sadržaju razlikuje od tih mjera, pa stoga predstavlja mjeru *sui generis*.

Zakon o prekršajima polazi od toga da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu prekršajem. Imovinska korist ostvarena prekršajem oduzima se rješenjem kojim je utvrđeno počinjenje prekršaja (članak 60. stavci 1. i 2. Zakona o prekršajima).

Iz navedenih odredbi proizlazi da su one kogentne naravi te da su nadležni prekršajni sud ili nadležno upravno tijelo koje vodi prekršajni postupak dužni po službenoj dužnosti oduzeti imovinsku korist ostvarenu prekršajem uvijek kad utvrde da je okrivljenik počinio prekršajno djelo koje mu se stavlja na teret i da je tim djelom ostvarena imovinska korist. Nadalje, iz navedenih odredbi proizlazi da se mjera oduzimanja imovinske koristi u prekršajnom postupku može izreći ne samo rješenjem kojim se okrivljenik proglašava krivim (članak 197. Zakona o prekršajima) nego i rješenjem o obustavi postupka kojim je utvrđeno da je okrivljenik počinio prekršaj koji mu se stavlja na teret, ali postoje okolnosti zbog kojih okrivljenika nije moguće proglasiti krivim (npr. neubrojivost počinitelja djela, zabluda i sl.).

Valja istaknuti da se mjera oduzimanja imovinske koristi može izreći i u prekršajnom nalogu suda ili upravnog tijela koje vodi prekršajni postupak (članak 163. stavak 3. Zakona o prekršajima).

Iz izloženog proizlazi da se ta mjera neće izreći ako ne bude donesena odluka kojom se utvrđuje da je neka osoba počinila prekršaj, kao ni u slučaju smrti počinitelja, pa i kad je tim djelom ostvarena imovinska korist, čime se odstupa od osnovnog načela da nitko ne može zadržati korist ostvarenu prekršajem i da će se ta korist oduzeti.

Pri izricanju mjere oduzimanja imovinske koristi nije od utjecaja kojim je prekršajnim djelom ona ostvarena, ali praksa upućuje na to da se imovinska

korist najčešće ostvaruje počinjenjem prekršaja iz područja gospodarstva, o čemu će biti više rečeno u daljnjem tijeku ovog izlaganja.

Člankom 60. stavkom 2. Zakona o prekršajima propisano je da se imovinska korist ostvarena prekršajem oduzima rješenjem kojim je utvrđeno počinjenje prekršaja. Kad se utvrdi nemogućnost oduzimanja imovinske koristi, koja se sastoji od novca, vrijednosnih papira ili stvari, u cijelosti ili djelomično, prekršajni sud dužan je obvezati počinitelja prekršaja na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu, koji odgovara ostvarenoj imovinskoj koristi. Stavkom 3. istoga članka propisano je da će se imovinska korist ostvarena prekršajem oduzeti i kad se po bilo kojem pravnom temelju nalazi kod treće osobe ako je ona prema okolnostima pod kojima je ostvarila određene vrijednosti znala ili je mogla i bila dužna znati da su vrijednosti ostvarene prekršajem.

Navedenim odredbama propisana su dva načina oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, i to oduzimanje u užem smislu ili obveza plaćanja svote novca koja odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. Oduzimanje u užem smislu način je oduzimanja imovinske koristi kojim se od počinitelja prekršaja ili trećih osoba izravno oduzima imovinska korist koja se sastoji u novcu, vrijednosnim papirima ili stvarima, pod uvjetom da je oduzimanje moguće, odnosno da se te vrijednosti nalaze kod počinitelja ili treće osobe. U ovom slučaju ne pojavljuje se problem utvrđivanja visine pribavljene imovinske koristi.

Međutim, u slučaju kad je sud dužan obvezati počinitelja prekršaja na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu, koji odgovara ostvarenoj imovinskoj koristi, utvrđivanje visine pribavljene imovinske koristi mnogo je složenije. Takvo utvrđivanje može biti vezano uz velike teškoće te onemogućiti brzo i ekonomično vođenje prekršajnog postupka (članak 84. Zakona o prekršajima).

Zbog poštovanja načela ekonomičnosti, kao i zbog kratkih zastarnih rokova (članak 76. Zakona o prekršajima), prvostupanjski prekršajni sudovi i upravna tijela koja vode prekršajni postupak rijetko izriču mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem unatoč činjenici da je njezino izricanje obligatorno.

Nadalje, u situaciji kad je prekršajni sud dužan obvezati počinitelja prekršaja na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu, koji odgovara ostvarenoj imovinskoj koristi, Zakon ne daje odgovor na pitanje koje je to vrijeme za koje se utvrđuje vrijednost stvari, odnosno po kojem će se tečaju određivati iznos u domaćem novcu kad je korist pribavljena u stranoj valuti, tako da odgovor na to pitanje valja potražiti u sudskoj praksi, koja nažalost u tome nije jedinstvena, ali ipak prevladava pravno shvaćanje da se visina imovinske koristi utvrđuje prema cijenama stvari u vrijeme suđenja, odnosno da se iznos u domaćem novcu kad je korist pribavljena u stranoj valuti utvrđuje prema prodajnom tečaju na dan ispunjenja obveze.

Člankom 60. stavkom 4. Zakona o prekršajima propisano je da sud može, ako postoji sumnja da će počinitelj prekršaja onemogućiti ili znatno otežati oduzimanje imovinske koristi, u skladu s člankom 44. tog zakona, odrediti jednu ili više mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem. Iz članka 44. Zakona o prekršajima, na koji se poziva članak 60. stavak 4. Zakona o prekršajima, proizlazi da sud može odrediti jednu ili više mjera osiguranja prema propisima ovršnog prava (članak 297. Ovršnog zakona).

I na kraju, člankom 60. stavkom 5. Zakona o prekršajima propisano je da se posebnim zakonom može propisati što se smatra imovinskom koristi ostvarenom prekršajem. U svezi s tom odredbom upućujem na dva zakona koji su točno propisali što se smatra imovinskom koristi ostvarenom prekršajem. Prvi je Zakon o iznimnim mjerama kontrole cijena (Narodne novine, broj 73/97), kojim je u članku 15. stavku 3. propisano da će se za prekršaj iz stavka 1. ovog članka oduzeti imovinska korist koju čini razlika između primijenjene cijene i prijavljene cijene. Drugi je Zakon o rudarstvu (Narodne novine, broj 190/03 - pročišćeni tekst), kojim je u članku 81. stavku 2. propisano da se protupravnom imovinskom koristi iz stavka 1. ovog članka smatra tržišna vrijednost nelegalnom eksploatacijom dobivene mineralne sirovine. Takvim definiranjem imovinske koristi ostvarene prekršajem posebnim zakonom znatno se olakšava prvostupanjskim sudovima i upravnim tijelima koja vode prekršajni postupak utvrđivanje visine imovinske koristi ostvarene prekršajem.

Također valja naglasiti da je u mnogim posebnim zakonima kojima su propisani prekršaji za počinitelja uz kaznu propisano i obvezno oduzimanje imovinske koristi ostvarene izvršenjem prekršaja, kao na primjer člankom 84. stavkom 4. i člankom 85. stavkom 1. Zakona o trgovini; člankom 101. stavkom 3. Zakona o prijevozu u cestovnom prometu, člankom 84. stavkom 2. Zakona o obrtu i dr. Nije jasno zbog čega je zakonodavac postupao na opisan način, s obzirom na opće načelo "da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu prekršajem". Dakle, imovinska korist ostvarena prekršajem mora se oduzeti, bez obzira na to o kojem se prekršaju radi, pa posebno propisivanje te mjere samo za pojedine prekršaje posebnim zakonima može samo unijeti pomutnju u postupanje sudaca.

3. Procesnopravni aspekt oduzimanja imovinske koristi

U Zakonu o prekršajima procesne odredbe koje se odnose na mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem uvrštene su u postupovne odredbe drugog dijela Zakona u posebnu glavu XXV. pod nazivom: Postupak za oduzimanje imovinske koristi. Međutim, razvidno je da zakonodavac nije bio dosljedan prilikom podjele ove materije na materijalnopravne i procesne

odredbe, jer je u članak 60. uvrstio i procesne odredbe koje bi po logici stvari trebale biti uvrštene u glavu XXV. To se odnosi ponajprije na stavak 4. članka 60. u kojem su propisane mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi koje sud može odrediti u određenim slučajevima. Ta odredba procesne je naravi, pa ju je valjalo uvrstiti u glavu XXV. Zakona o prekršajima.

Glava XXV. sadržava samo dva članka pod nazivima: Utvrđivanje imovinske koristi po službenoj dužnosti (članak 245.) i Primjena odredbi Zakona o kaznenom postupku (članak 246.).

Člankom 245. stavkom 1. Zakona o prekršajima propisano je da se imovinska korist pribavljena prekršajem utvrđuje u prekršajnom postupku po službenoj dužnosti.

Člankom 245. stavkom 2. Zakona propisano je da su sud i upravna tijela koja vode prekršajni postupak dužni u postupku prikupljati dokaze i utvrditi okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi.

Člankom 246. Zakona propisano je da će se odredbe Zakona o kaznenom postupku o oduzimanju imovinske koristi na odgovarajući način primjenjivati u prekršajnom postupku.

Postupak za oduzimanje imovinske koristi reguliran je odredbama članaka 464. do 471. Zakona o kaznenom postupku.

Usporedbom postupaka za oduzimanje imovinske koristi u Zakonu o prekršajima i Zakonu o kaznenom postupku razvidno je da su ti postupci regulirani na identičan način. U oba postupka mjera oduzimanja imovinske koristi utvrđuje se po službenoj dužnosti, dakle neovisno o inicijativi stranaka, i sud je u svakom predmetu dužan utvrditi je li prekršajem ili kaznenim djelom ostvarena imovinska korist te ako utvrdi da je ostvarena, mora je oduzeti.

Ako sud pri ispunjenim zakonskim uvjetima nije izrekao mjeru oduzimanja imovinske koristi, prekoračio je ovlast koju ima po zakonu. Taj propust suda spada u povredu materijalnog prava (članak 210. točka 5. Zakona o prekršajima).

Međutim, ako sud propusti utvrditi visinu ostvarene imovinske koristi, propustio je time utvrditi odlučnu činjenicu, a taj propust u slučaju žalbe u tom smjeru dovodi do ukidanja sudske odluke zbog nepotpuno utvrđenog stanja.

Budući da je u prekršajnom postupku primarno ostvarenje dvaju načela – učinkovitosti u primjeni prekršajnih sankcija i ekonomičnosti u vođenju prekršajnog postupka, valja posebno istaknuti odredbu članka 466. Zakona o kaznenom postupku, koja se supsidijarno primjenjuje i u prekršajnom postupku. Tom je odredbom propisano da će se visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni ako bi njezino utvrđivanje bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka. Valja napomenuti da je taj način utvrđivanja visine imovinske koristi iznimka, dok je utvrđivanje stvarne visine imovinske koristi pravilo, pa se visina imovinske koristi po slobodnoj ocjeni utvrđuje samo kad nema pouzdanih elemenata o

njezinoj visini. Međutim, s obzirom na specifičnost prekršajnog postupka i kratke zastarne rokove, ta odredba ima posebno značenje upravo u prekršajnom postupku i znatno olakšava rad prekršajnim sudovima i nadležnim upravnim tijelima koja vode prekršajni postupak, koji često nemaju pouzdanih elemenata kojima bi točno utvrdili visinu imovinske koristi, pa u takvoj situaciji, unatoč tome što su utvrdili da je imovinska korist postignuta, ne izriču mjeru oduzimanja imovinske koristi te time povređuju materijalno pravo.

Člankom 468. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku propisano je da oduzimanje imovinske koristi sud može izreći u odluci kojom se utvrđuje da je okrivljenik počinio djelo koje je predmet optužbe. Ta odredba Zakona o kaznenom postupku odgovara odredbi članka 60. stavka 2. Zakona o prekršajima, kojom je propisano da se imovinska korist ostvarena prekršajem oduzima rješenjem kojim je utvrđeno počinjenje prekršaja. Unatoč činjenici da je zakonodavac pogriješio uvrštavajući citiranu odredbu Zakona o prekršajima u materijalne odredbe zakona, iako se radi o procesnoj odredbi, razvidno je da je citirana odredba Zakona o prekršajima u svom izričaju jasnija od odredbe članka 468. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku. Ako je pravomoćnim rješenjem o prekršaju propušteno oduzimanje imovinske koristi ostvarene prekršajem, ona se više ne može oduzeti naknadno posebnim rješenjem.

4. Izvršenje odluke o oduzimanju imovinske koristi

Odluka o oduzimanju imovinske koristi izvršava se prema odredbama ovršnog postupka (članak 288. Zakona o izvršenju sankcija izrečenih za krivična djela, privredne prijestupe i prekršaje – Narodne novine, broj 21/74, 39/74, 55/88, 19/90, 66/93, 29/94 i 73/00). To vrijedi u slučaju kad je sud obvezao počinitelja na isplatu protuvrijednosti u novčanom iznosu. Međutim, ako se oduzimanje imovinske koristi odnosi na novac, vrijednosne papire ili stvari, ovršni postupak nije potreban, nego se oduzimanje provodi neposredno.

Glede zastare izvršenja odluke o oduzimanju imovinske koristi primjenjuje se odredba članka 233. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, broj 35/05) prema kojoj sva potraživanja koja su utvrđena pravomoćnom sudskom odlukom zastarijevaju za deset godina.

5. Žalbeni postupak

- a) *Odluka o imovinskoj koristi kao osnova za pobijanje prvostupanjske odluke žalbom (članak 208. stavak 1. točka 4. i stavak 2., članak 210. točka 5. i članak 212. stavak 2. Zakona o prekršajima)*

Člankom 208. stavkom 1. točkom 4. Zakona o prekršajima propisano je da se odluka može pobijati i zbog odluke o oduzimanju imovinske koristi.

Stavkom 2. istog članka propisano je da žalba zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili zbog povrede materijalnog zakona podnesena u korist okrivljenika sadržava u sebi i žalbu zbog odluke o prekršajnoj sankciji i oduzimanju imovinske koristi.

Člankom 210. točkom 5. Zakona o prekršajima propisano je da povreda materijalnog prava postoji ako je zakon ili na njemu utemeljen propis povrijeđen u pitanju je li odlukom o kazni, uvjetnoj osudi ili opomeni odnosno odlukom o zaštitnoj mjeri ili o oduzimanju imovinske koristi prekoračena ovlast koju sud ima po zakonu.

Člankom 212. stavkom 2. Zakona o prekršajima propisano je da se odluka o zaštitnoj mjeri ili o oduzimanju imovinske koristi može pobijati ako ne postoji povreda zakona, ali je sud nepravilno donio tu odluku ili nije izrekao zaštitnu mjeru, odnosno oduzimanje imovinske koristi, iako su za to postojali zakonski uvjeti.

Određba članka 212. stavka 2. Zakona o prekršajima potpuno je nejasna i proturječna. U toj se odredbi protuslovlje očituje u tom što se u prvom dijelu naglašava da se odluka o oduzimanju imovinske koristi može pobijati ako ne postoji povreda zakona, dok se u drugom dijelu navode razlozi koji se zapravo svode na pogrešno utvrđeno činjenično stanje, odnosno opet na povredu zakona. Ta se odredba odnosi na propuštanje izricanja mjere oduzimanja imovinske koristi odnosno ne odnosi se na pogrešno izricanje navedene mjere.

Slijedom navedenog, može se zaključiti da se odluka o oduzimanju imovinske koristi ostvarene prekršajem može pobijati samo zbog pogrešno odnosno nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili zbog pogrešne primjene materijalnog zakona.

b) Odluke drugostupanjskog suda – sudska praksa koja se odnosi na mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem

Rješenje o prekršaju ne može se ukinuti samo u odnosu na mjeru oduzimanja imovinske koristi, jer se o toj mjeri odlučuje u rješenju kojim je utvrđeno počinjenje prekršaja, a ne posebnim rješenjem poslije pravomoćnosti rješenja o prekršaju.

Kad je prvostupanjski sud propustio donijeti odluku o oduzimanju imovinske koristi, iako ju je, na temelju članka 60. Zakona o prekršajima bio dužan i morao donijeti, takvim propustom prekoračio je ovlast koju sud ima po zakonu i time povrijedio materijalno pravo u korist okrivljenika (članak 210. točka 5. Zakona o prekršajima).

Povrijeđen je zakon na štetu okrivljenika izricanjem mjere oduzimanja imovinske koristi prema članku 60. Zakona o prekršajima u slučaju kad je u istom iznosu oštećeniku dosuđen imovinskopravni zahtjev na temelju članka 113. Zakona o prekršajima.

Povrijeđen je zakon na štetu okrivljenika prekoračenjem ovlasti iz članka 60. Zakona o prekršajima u slučaju kad je sud obvezao supočinitelja prekršaja na solidarno plaćanje imovinske koristi u novčanom iznosu, jer je smisao odredbe članka 60. stavka 1. Zakona o prekršajima u tome da se od svakoga tko je do imovinske koristi došao neposredno počinjenjem ili posredno u povodu počinjenja prekršaja ta osobna korist oduzme.

Ako je sud propustio utvrditi visinu imovinske koristi ostvarene prekršajem, propustio je time utvrditi odlučnu činjenicu, a taj propust u slučaju podnesene žalbe zbog toga dovodi do ukidanja rješenja o prekršaju zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

6. Praksa prekršajnih sudova i Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske glede primjene mjere oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem

Prema podacima koji su dostavljeni Visokom prekršajnom sudu Republike Hrvatske od prvostupanjskih prekršajnih sudova (podaci se odnose na 104 od ukupno 113 sudova koji vode prekršajni postupak u prvom stupnju u Republici Hrvatskoj):

- tijekom 2004. godine mjera oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem izrečena je u 38 predmeta, od čega u 9 predmeta iz područja rudarstva, 13 predmeta iz područja trgovine, 11 predmeta iz područja ugostiteljstva te 5 predmeta u kojima su okrivljenici proglašeni krivima za prekršaj iz članka 67. stavka 1. podstavka 1. i stavka 3. Zakona o Državnom inspektoratu;
- tijekom 2005. godine navedena mjera izrečena je u 20 predmeta, od čega u 3 predmeta iz područja rudarstva, 13 predmeta iz područja trgovine, 3 predmeta iz područja ugostiteljstva te 6 predmeta u kojima su okrivljenici proglašeni krivima za prekršaj iz članka 67. stavka 1. podstavka 1. i stavka 3. Zakona o Državnom inspektoratu;
- tijekom 2006. godine navedena mjera izrečena je u 17 predmeta, od čega u 2 predmeta iz područja rudarstva, 9 predmeta iz područja trgovine, 4 predmeta iz područja ugostiteljstva te 2 predmeta u kojima su okrivljenici proglašeni krivima za prekršaj iz članka 67. stavka 1. podstavka 1. i stavka 3. Zakona o Državnom inspektoratu.

Dakle, u tri godine u 75 predmeta izrečena je mjera oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem. S obzirom na velik broj predmeta iz područja gospodarstva, koji su riješeni u protekle tri godine i u kojima je s obzirom na prirodu prekršaja očigledno da je njihovim počinjenjem ostvarena imovinska korist počinitelja, takvi brojevi pokazatelji upućuju na činjenicu da prvostu-

panjski sudovi vrlo rijetko izriču tu mjeru, unatoč njezinoj obligatornosti i općeprihvaćenom načelu “da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu prekršajem”.

Postavlja se pitanje zašto taj institut nije u praksi prekršajnog prava ostvario očekivanja zakonodavca i zbog kojih razloga prekršajni sudovi ne odlučuju o toj mjeri ako postoje zakonski uvjeti za njezino izricanje.

Odgovoriti na to pitanje iz položaja autorice ovoga rada vrlo je teško, jer bi najtočniji odgovor dali suci prvostupanjskih sudova koji vode prekršajne postupke i donose prvostupanjske odluke. Dakle, autorica može dati samo osobno mišljenje o tom problemu i iznijeti neke objektivne razloge zbog kojih prvostupanjski sudovi postupaju na opisani način.

Kao prvi razlog ističu se kratki zastarni rokovi propisani Zakonom o prekršajima (članak 76.), koji primoravaju prvostupanjske suce da u kratkom vremenu donesu meritornu odluku, a utvrđivanje imovinske koristi u pravilu je povezano s velikim teškoćama i znatno utječe na odugovlačenje postupka.

Kao drugi razlog ističe se činjenica da podnositelji zahtjeva za pokretanjem prekršajnog postupka u rijetkim slučajevima u svojim zahtjevima navode elemente koji su sudovima potrebni za utvrđivanje visine oduzete imovinske koristi. Ovdje se posebno upućuje na odredbe članka 52. Zakona o Državnom inspektoratu (Narodne novine, broj 76/99 i 129/05), kojima je propisano da je inspektor dužan u zapisniku utvrditi iznos ostvarene imovinske koristi ako je posebnim propisom za pojedinu povredu predviđena mjera oduzimanja imovinske koristi. Stavkom 2. istoga članka propisano je, između ostalog, da je inspektor dužan u zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka predložiti oduzimanje utvrđenog iznosa imovinske koristi ostvarene prekršajem. Unatoč tome što su navedene odredbe donekle u suprotnosti s odredbama Zakona o prekršajima koje se odnose na mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, a kojima je istaknuto načelo oficijelnosti, razvidno je da one u velikoj mjeri pomažu sucima da bez većih teškoća utvrde visinu imovinske koristi te je izreknu ne odugovlačeći postupak.

Kao treći razlog ističe se činjenica da je imovinska korist ostvarena prekršajem često obuhvaćena imovinskopravnim zahtjevom oštećenika, pa sudovi donoseći odluku o dosuđivanju naknade iz imovinskopravnog zahtjeva oštećenika, ako je on identičan s ostvarenom imovinskom koristi, isključuju oduzimanje imovinske koristi, jer za to nisu ispunjeni zakonski uvjeti. Međutim, sudovi najčešće u takvim slučajevima upućuju oštećenika, na temelju članka 113. stavka 3. Zakona o prekršajima, da imovinskopravni zahtjev u cijelosti ostvaruje u parnici, s obrazloženjem da prikupljeni podaci ne daju pouzdanu osnovu za dosudu. Samim time sudovi ne odlučuju ni o oduzimanju imovinske koristi, ako je ona identična s imovinskopravnim zahtjevom po svojoj visini i sadržaju.

I kao zadnji razlog ističe se preopterećenost prvostupanjskih sudaca brojem predmeta i propisa te opterećenost visoko postavljenom normom, unatoč tome što su neki gospodarstveni prekršaji mnogo teži i složeniji od kaznenih predmeta.

Glede prakse Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske vezane za mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, valja reći da je ona gotovo zanemariva, zato što je u zadnje tri godine rješavano petnaestak predmeta iz područja gospodarstva u kojima je izrečena mjera oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem. Najveći dio odnosio se na prekršaj iz članka 78. stavka 1. točke 2. i stavka 2. Zakona o rudarstvu (Narodne novine, broj 190/03 – pročišćeni tekst), kojim je propisano kažnjavanje za prekršaj pravne i fizičke osobe te odgovorne osobe u pravnoj osobi ako obavljaju eksploataciju mineralnih sirovina bez ishođenja rudarske koncesije za izvođenje rudarskih radova. Člankom 81. stavkom 1. podstavkom 2. citiranog Zakona propisano je da će se za prekršaj iz članka 78. stavka 1. točke 2. uz novčanu kaznu izreći i mjera oduzimanja protupravno stečene imovinske koristi ostvarene prekršajem. Stavkom 3. istoga članka točno je propisano što se smatra protupravnom imovinskom koristi.

Na koncu, valja napomenuti da nije bilo niti jedne žalbe podnositelja zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka zbog povrede materijalnog prava, točnije zbog neizricanja mjere oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem.

III. ZAKLJUČAK

Odgovor na pitanje postavljeno u uvodnim napomenama ovog rada, je li stupanjem na snagu Zakona o prekršajima iz 2002. godine došlo do značajnijih promjena odnosno pomaka u praksi glede primjene mjere oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, nameće se sam po sebi. Evidentno je, iz svih pokazatelja, da se taj institut u praksi rijetko primjenjuje te da, unatoč nastojanjima zakonodavca, nije postigao svoj osnovni cilj: da se počinjenjem prekršaja nitko ne smije obogatiti odnosno da se kažnjiva radnja ne smije isplatiti počinitelju takve radnje. Donošenjem novog Prekršajnog zakona na sjednici Hrvatskog sabora 3. listopada 2007. dorađene su i poboljšane odredbe koje se odnose na mjeru oduzimanja imovinske koristi ostvarene prekršajem, a ujedno su produženi i zastarni rokovi, što bi moglo biti od velikog utjecaja na funkcioniranje te mjere u sudskoj praksi.

LITERATURA

1. Ivo Josipović: Zakon o prekršajima, Narodne novine d.d., Zagreb, prosinac 2002.
2. Franjo Bačić: Krivično pravo – opći dio, Informator, Zagreb, 1995.
3. Davor Krapac: Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupkovnog prava, Narodne novine, d.d., Zagreb, studeni 2006.
4. Pavišić-Veić: Komentar Kaznenog zakona, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1998.
5. Željko Horvatić: Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997.
6. Damir Kos: Problematika oduzimanja imovinske koristi, HLJKPP, 2/1995.
7. Anita Kurtović: Zakonska rješenja u svjetlu primjene mjera upozorenja, sigurnosnih mjera i oduzimanja imovinske koristi, HLJKPP, 2/2000.
8. Milan Petranović: Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, u zbirci: Aktualna pitanja novog kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, travanj 2000.
9. Branko Brkić: Oduzimanje predmeta i imovinske koristi u kaznenom postupku, HPR, 12/2001.
10. Zorislav Kaleb: Novo uređenje instituta oduzimanja imovinske koristi prema noveli Kaznenog zakona s osvrtom na dosadašnju sudsku praksu, HLJKPP, 2/2003.

Summary

CONFISCATION OF PECUNIARY GAIN IN MISDEMEANOUR PROCEEDINGS

The author presents the legal term that describes the measure of confiscation of pecuniary gain acquired from a misdemeanour offence, gives a historical overview, the substantive and procedural law aspects of this measure, the execution of the decision on the confiscation of pecuniary gain, the appeals procedure, and the case law of misdemeanour courts related to the institute in question. Subsequently, she raises the question of whether any significant steps have been made in applying this measure since the coming into effect of the Misdemeanour Act in 2002. In answering this question, she stresses that all indicators clearly show that this legal institute is rarely applied in practice and, despite the legislator's efforts, it has not achieved its basic goal of preventing gain through the commission of a misdemeanour offence. In other words, this means that a punishable act must not pay off for the perpetrator of such act. The new Misdemeanour Act adopted on 2 October 2007 improved the provisions relating to the measure of confiscation of pecuniary gain acquired through a misdemeanour offence, and at the same time extended the limitation periods, which might have a significant effect on the success of this measure in future jurisprudence.

